

Starta eko **Kyckling**

Starta eko kyckling

Text och foto: Åsa Odelros

Kyckling är mager och nyttig mat och konsumtionen av kycklingkött ökar stadigt. De ekologiska kycklingarna som har en längre uppfödningstid är större än konventionellt uppfödda kycklingar och har ett smakrikt kött. Produktionen av ekologisk kyckling har ökat under flera år, men fortfarande är det en mycket liten nisch med knappt en procent av Sveriges totala kycklingproduktion.

I Sverige föder vi upp och slaktar cirka 750 000 ekologiska kycklingar per år. Det finns två större aktörer. Produktionen av ekologisk kyckling tog fart efter 2015. Produktionen ökade under några år men marknaden svarade inte riktigt upp till aktörernas förväntan. Produktionen minskade därför under 2018 men har sedan dess ökat och prognosen framåt är en fortsatt svag men stabil ökningstakt.

Företag med småskalig, lokal uppfödning har oftast lättare att ställa om till ekologisk kycklingproduktion. De har redan kunskap om uppfödning, slakt och marknadsföring. Det är flera faktorer som gjort att det tidigare har varit för svårt att följa det ekologiska regelverket. Till exempel har tillgången på ekologiskt foder, slakteri och långsamväxande djurmaterial hämmat utvecklingen. Det ekologiska regelverket begränsar byggnadens storlek. Därför kan fågelköttproducenter med storskalig uppfödning inte ställa om sina anläggningar till ekologisk produktion.

Marknaden finns

Marknadsbedömningar är svåra att göra men en uppskattning är att den svenska marknaden för ekologiskt kycklingkött i dagsläget kan nå två till tre procent av den totala kycklingkonsumtionen. En trend i Europa är att konsumenterna efterfrågar djurvänligare produktionssystem där uppfödarna har använt en långsamväxande ras, har en lägre beläggning och en något längre uppfödningstid än vad som är brukligt i konventionell kycklingproduktion. Här ligger den ekologiska kycklingen bra till då den uppfyller de kriterierna och dessutom är ekologiskt certifierad.

Planera hela kedjan

När du planerar att starta ekologisk kycklingproduktion är det viktigt att du läser på alla regler i detalj och att du noggrant sätter dig in i hela produktionskedjan. Tänk igenom allt ifrån odling och lagring av foder, inköp av småkycklingar, skötsel, sjukdomar, byggnader, utevistelse, slakt och slutligen försäljning av produkterna. Avståndet till kläckeriet kan vara begränsande då kläckerierna ligger i södra Sverige. Du kan producera ekologisk kyckling enligt KRAV:s regler eller enligt EU-förordningen. Produktionen ska vara kontrollerad och godkänd av ett kontrollorgan.

Vill du bli uppfödare åt något av de ledande kycklingföretagen bör du ta reda på hur deras koncept ser ut. Det är också viktigt att ha ett avtal innan du detaljplanerar för din produktion. Din uppgift blir sedan att föda upp kycklingarna. Försäljningsföretaget tar hand om planering för insättning och slakt och de sköter också om marknadsföring och försäljning.

Vill du sköta hela kedjan själv, men inte har så mycket erfarenhet av kedjans alla delar kan det vara lämpligt att starta med en mindre produktion.

Vilken är din affärsidé? Vill du sälja färsk kyckling varje vecka så behöver du ha flera djuravdelningar. Var medveten om att du inte bara behöver investera i stallbyggnader, foderhantering och kunskap i djuruppfödning. Du behöver då också bygga ett slakteri, en lokal för vidareförädling, en butik och sist men inte minst marknadsföra och etablera säljkanaler för din produkt. Det kan vara trevligt att hitta en samarbetspartner. Om det finns möjlighet att samarbeta med exempelvis ett befintligt småskaligt slakteri så underlättar det betydligt.

Det är också bra att ta hjälp av rådgivare som är duktiga på de delar där du kanske inte har så mycket erfarenhet.

Begränsad storlek

Det är inte tillåtet med parallellproduktion, det vill säga både ekologisk och konventionell kycklinguppfödning samtidigt i samma jordbruksföretag. Du kan heller inte ha konventionella värphöns eftersom regeln gäller djur av samma art. Det finns också en begränsning på max 1 600 m² yta per produktionsenhet. En produktionsenhet är i princip en gård och omfattar alla tillgångar som hör till ett jordbruksföretag, såsom byggnaderna, rastgårdarna och åkrarna. Ny-, till- eller ombyggnad för mer än 500 fjäderfå kräver förprovning hos länsstyrelsen.

Eget foder och areal

Grundprincipen i ekologisk produktion är att ha ett kretslopp på gården. Enligt reglerna ska minst 30 procent i EU-certifierad och 50 procent i KRAV-certifierad produktion av fodret som du ger till dina fjäderfå under året komma från gården, eller genom samarbete med andra ekologiska gårdar i samma region. Du kan också samarbeta med lokala kvarnar eller fodertillverkare. Om din produktion omfattar mer än 2 000 slaktkycklingar måste du enligt miljöreglerna ha en tillräcklig spridningsareal så att du inte tillför mer än 22 kg fosfor per hektar via stallgödseln. I praktiken behöver spridningsarealen vara 1 ha per 415 slaktkycklingar. Gödsel från ekologisk djurhållning ska spridas på ekologiskt odlad mark.

Att ställa om djur och mark

Innan du börjar omställningen ska du anmäla dig till Jordbruksverket och du ska ansluta dig till ett kontrollorgan. Var uppmärksam på att det är olika tider för omställning av kycklingar, rastgårdar och foderodling. Omställningstiden för kycklingar är 10 veckor. Men rastgården för fjäderfå ska ställas om 12 månader innan produktionsstart. Från marken där du odlar foder kan grödorna skördas som så kallat omställningsfoder om det har gått minst 12 månader. Omställningsfodret

kan användas till de ekologiska kycklingarna på din egen gård. Omställningstiden för marken kan bli kortare om den har skötts enligt reglerna för ekologisk produktion tidigare. Då måste man ansöka hos Jordbruksverket om retroaktivt godkänd omställningstid.

Hur kan produktionen gå till?

Du ska använda långsamväxande raser eller linjer i ekologisk kycklingproduktion. Långsamt växande definieras utifrån högsta genomsnittliga tillväxthastighet. Den genomsnittliga tillväxthastigheten sänks från 45 gram per dygn till 40 gram per dygn från år 2032. Det finns två olika hybrider i Sverige, Ranger Gold och Hubbard JA 87 x CY. Om man inte använder en långsamväxande kycklingras/hybrid får slakt ske först när kycklingen är 81 dygn gammal.

Om du köper ekologiska daggamla kycklingar, det vill säga sådana som har ekologiska föräldradjur, räknas kycklingarna som ekologiska från dag ett. Det är dock tillåtet att köpa in upp till tre dygn gamla konventionella kycklingar och föda upp dem i enlighet med det ekologiska regelverket. För att göra det måste du dels ha tillstånd av Jordbruksverket och dels måste kycklingarna genomgå tio veckors omställning innan du får slakta dem som ekologiska. Ett alternativ till att ta emot daggamla kycklingar är att kycklingarna kläcks i ditt stall. Kläckeriet kan ställa det kravet om föräldradjuren hålls ekologiskt. En nisch för småskalig kycklingproduktion kan vara att kläcka fram och föda upp kycklingar av kombinerad ras, som exempelvis Plymouth Rock.

De nyanlända kycklingarna behöver värme och bra miljö.

Friskt vatten är en förutsättning.

De små kycklingarna behöver de allra bästa förutsättningarna, vilket ställer stora krav på byggnaden och noggranna skötselrutiner. Kycklingarna ska ha 32–35 grader varmt i början, de ska ha friskt vatten och rikligt med utfodringsplatser. De ska ha tillgång till utevistelse från så tidig ålder som möjligt med hänsyn till väder, markförhållanden och djurhälsa. Eftersom ekokycklingarna numer har ekologiska föräldradjur är det vanligt att de slaktas vid 63–65 dagars ålder. De väger då ca 2,8 kg. Foderförbrukningen varierar och en uppskattning är ungefär 2,6 kg foder per kg tillväxt.

Byggnader för kyckling

Kycklingarna kan hållas i samma stallavdelning under hela uppfödningstiden förutsatt att de har tillgång till utevistelse. En del producenter väljer ändå att börja föda upp kycklingarna i ett väl isolerat och mer ombonat startstall, för att antingen vid tre veckors ålder flytta kycklingarna till tillväxtavdelning, eller vid fyra veckors ålder flytta dem till mobilt hus.

Fördelen med mobila hus är att det är lätt ge kycklingarna nya gräsytor och bra bete. De mobila systemet är dock mer tungarbetat. Vanligast idag är inhysning i fasta byggnader.

Om du vill starta en småskalig produktion kan du ofta bygga om befintliga byggnader på gården, men det innebär ibland kompromisser när det gäller smittskyddsarbetet på gården. Om du väljer att bygga nytt kan du lättare anpassa huset för kycklingarnas behov. Ventilation och isolering är viktigt för att få bra klimat och luftkvalitet i kycklingstallet.

Nybyggt fast kycklingstall.

Mobilt stall som flyttas mellan varje omgång.

Varje avdelning i kycklinghuset får ha upp till 4 800 kycklingar. Om man har flera flockar i samma byggnad ska de vara åtskilda från varandra både inomhus och utomhus. Kycklingar ska ha tillgång till dagsljus och ha minst 8 timmars nattvila utan artificiellt ljus.

Sittpinnar eller upphöjda sittytor eller båda

Alla kombinationer av sittpinnar eller upphöjda sittytor eller båda som ger minst 5 cm sittpinne/fågel eller minst 25 cm² upphöjd sittyta/fågel.

	Utrymmeskrav inomhus	Utrymmeskrav utomhus
Stationära byggnader	20* kg per m ²	4,0 m ² per kyckling
Mobila byggnader	20* kg per m ²	2,5m ² per kyckling

* Enligt svensk djurskyddslag

Hälsa och hygien

Tänk på smittskyddet när du planerar din produktion. Det kan gälla hygienspärren med sko- och klädbyte innan du passerar in i kycklingavdelningen. Gårdsvägar ska inte passera genom kycklingarnas rastgård. Vissa vaccinationer, exempelvis mot koccidios och marek, är att rekommendera och de är tillåtna i ekologisk produktion.

Oftast sker produktionen idag enligt "allt in allt ut" principen. Noggrann rengöring och desinfektion sker då mellan kycklingomgångarna. Stall och inredning bör vara lätt att rengöra så att miljön blir ogynnsam för bakterier och parasiter.

Slakt

Planera för slakten i ett tidigt skede. Om det inte finns något småskaligt fjäderfäslakteri som kan slakta dina kycklingar är du hänvisad till att bygga ett eget. Om du enbart ska slakta egenuppfödda djur är det lite lägre krav på lokaler, besiktning och personalutrymmen, men du får i gengäld en del begränsningar i vidareförädling och försäljning. Slakteriet ska också vara under kontroll av ett kontrollorgan.

Utevistelse

Från det att kycklingarna är fullfjädrade, eller senast från fyra veckors ålder enligt KRAV:s regler, bör de ges möjlighet till utevistelse på gräsytor. Förbered rastgården och betet noga innan du startar produktionen. Rastgården ska ha grön växtlighet som består av flera olika sorters växtlighet och den ska skötas så att man undviker växtnäringsförluster. Den bör också ha en yta med sand eller gruslager från byggnaden och 3–4 meter ut. Rastgården ska vara utformad så att den är attraktiv för fåglarna och det ska finnas tillräckligt många skydd eller buskar och träd för att de ska våga utnyttja hela rastgården. Veranda är också en fördel för djuren då den ökar komfort och trygghetskänsla för kycklingen, den förlänger

utevistelseperioden, den är tillåten vid veterinära restriktioner och den kan komma till nytta vid till exempel utlastning av kycklingar. Verandaytan räknas inte in i de tillåtna 1600 m².

Kycklingarna trivs med skydd i rastgården.

Faktaruta om utevistelse:

- Fjäderfä ska erbjudas utevistelse under minst en tredjedel av sitt liv
- Rastgården bör innehålla olika sorters växtlighet, tillräckligt många träd eller andra skydd
- En ny flock ska ges utevistelse i en fålla som fått vila i minst två veckor
- Ekologiska fjäderfän får hållas inne under vintern
- Ekologiska fjäderfän får hållas inomhus på natten
- Växtligheten i utomhusrastgårdar ska underhållas regelbundet för att motverka näringsöverskott
- På hårt belastade ytor måste åtgärder vidtas för att förhindra urlakning
- Fjäderfä får inte utfodras med kraftfoder utomhus eftersom det kan locka till sig vilda djur och fåglar

Foder

Ett ekologiskt kycklingfoder består till cirka 80 procent av spannmål. Resten utgörs av proteinfoder samt vitaminer och mineraler. Foderråvaran i blandningen ska vara ekologiskt producerad, men fram till och med 2026 är det tillåtet med 5 procent konventionellt proteinfoder till unga fjäderfä om det inte går att få tag på ekologiskt proteinfoder. Fiskmjöl ingår i en del ekologiska blandningar eftersom proteinet har en bra aminosyrasammansättning.

Lagen om foder och animaliska biprodukter anger att allt foder till fjäderfä utom spannmål ska värmebehandlas. Det innebär att utfodringen begränsas till pelleterat helfoder eller kompletteringsfoder samt egenproducerad spannmål.

Anläggningen ska vara anmäld hos Jordbruksverket som foderföretag. Siloanläggningen ska besiktigas en gång per år enligt salmonellakontrollbestämmelserna. Du kan ansöka om dispens hos Jordbruksverket för att få tillsätta proteinråvaror på gården.

Det finns idag ekologiska färdigfoder eller koncentrat för ekologisk kyckling hos de större foderföretagen. De vanligaste grovfodren är ensilage, hö, bete eller rotfrukter. Kycklingarna ska ha grovfoder varje dag och i fri tillgång. Det är viktigt att planera grovfoderhanteringen i och utanför huset. Under vegetationsperioden ska bete vara en del av kycklingarnas foderintag. Vid behov får du komplettera med tillfört färskt grovfoder.

Vad är viktigt för lönsamheten

Ekologisk kycklingproduktion är en liten produktionsgren som kräver fortsatt utveckling. Lönsamheten är beroende av låga foderpriser och en bra betalning för produkten. Att delvis gå över från färdigfoder till egenodlad spannmål förbättrar kalkylen. Stöd till ekologisk produktion är en viktig intäkt i kalkylen.

Genom att kommunicera mervärden mot handel, restaurang och konsument kan du motivera prisnivån på dina ekologiska kycklingar.

Allt kraftfoder utfodras inomhus, grovfoder kan ges inomhus och på verandan.

Mer information

Läs gärna mer om slaktkyckling i material från Jordbruksverket. Du kan också ta kontakt med andra aktörer i branschen för att ta del av deras erfarenheter. Länsstyrelsen vet mer om möjligheterna till ekologisk produktion i ditt län.

Läs mer:

- Ekologiska fjäderfän, se www.jordbruksverket.se
- Ekologisk slaktkyckling, Jordbruksverket
- Rastgårdar för ekologiska värphöns, Jordbruksverket
- Möjligheter för ekologisk kycklingproduktion i Sverige, CUL, Ekologiskt lantbruk nr 50 september 2008
- Fjäderfägödsel – en värdefull resurs, Jordbruksverket
- KRAV:s regler, se www.krav.se
- Nationella riktlinjer för ekologisk produktion, se ekofakta.se

Europeiska jordbruksfonden
för landsbygdsutveckling, Europa
investerar i landsbygdsområden

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036-15 50 00 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se